

III.

Egészségügyi közigazgatásunk szervezete.

Írta: *Dr. MELLY JÓZSEF* egyet, magántanár.

a) Állami szervezet.

Az élet rendjének egészségügyi vonatkozásban való biztosítására alakított szervezet: a magyar közegészségügyi szolgálat megoszlik kormányhatósági, törvényhatósági és községi szervek között. Majdnem (mindegyik minisztérium résztvesz a közegészségügyi szolgálat ellátásában. Az 1932:XII. t.-c. határozványai szerint a legfőbb egészségügyi hatóság a m. kir. *belügyminiszter*, ki a megszüntetett m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszteri állás ügykörének legnagyobb részét átvette.

A 3600/1932. M. E. sz. rendelet szerint a miniszterelnök feladata a közigazgatási szervek társadalompolitikai érdekű tevékenységének irányítása és vezetése. A belügyminiszter hatáskörébe tartoznak az egészségügyi igazgatás körébe tartozó összes ügyek, ideértve a nyilvános betegellátás, valamint az egészségügyi intézetek és intézmények ügyei is, továbbá a társadalombiztosítási tevékenység körébe eső összes ügyek, nemkülönben a gyermekvédelem, ideértve a hadiárvak gondozásának ügyei is, hasonlóképen a közjótékonsággal kapcsolatos ügyek, ideértve a menekültek ügyeit és a hadikölcsőin-segélyek ügyeit is. Ugyancsak a belügyminiszter hatáskörébe tartoznak a lakásügy átmeneti rendezésére vonatkozó jogszabályalkotás körébe eső tevékenység és a lakásügyi miniszteri biztosság ügyei, továbbá a szükséglakótelepek kezelése és karbantartása, ezenkívül az országba beköltözéssel kapcsolatos ügyek és végül az alapok és alapítványok ügyei. A pénzügyminiszter hatáskörébe mentek át

a tisztviselői betegsegélyezés ügyei és a m. kir. népjóléti és munkaügyi minisztérium szolgálatából 1932. évi július hó 1. napja előtt kivált tisztviselők és más alkalmazottak, valamint hozzátartozóik ellátási ügyei. A kereskedelemügyi miniszter hatáskörébe utalták az állami bérházak és lakástelepek kezelését és karbantartását és az állami és állami kölcsönrel támogatott lakásépítési tevékenység ügyeit. A honvédelmi miniszter hatáskörébe sorozták be a nem hivatásos állományból származó hadirokkantak ellátását és azok elhelyezésére és segélyezésére vonatkozó összes ügyeket, továbbá a nem hivatásos állománybeli katonák hadiözvegyeinek, hadiárvainak és egyéb hozzátartozóinak ellátási ügyeit, valamint a haditelek ügyeket. A 3600/1932. M. E. rendelet szerint ha valamely jogszabály a népjóléti és munkaügyi miniszter részére olyan ügyiben állapít meg hatáskört, mely a felsorolt ügyek körébe nem vonható, az ilyen ügy elintézése a belügyminiszter hatáskörébe tartozik.

Az 1932:XII. t.-c. megalkotása előtt már a *belügyminiszter* hatáskörébe tartózták: az erkölcsrendészet, lakásegészségrendőri ügyek, rendőri hullavizsgálati ügyek, hullakifogási díjak kiutalása, állategészségrendőri ügyek (közvágóhidak, ebek kiirtása), építészrendészeti ügyek (községi építésekre vonatkozó szabályrendeletek). *A vallás- és közoktatásügyi miniszter* tárcájához voltak utalva: az orvosképzés, a testnevelési főiskola, a testnevelési ügyek általában, a gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa, a bábaképző intézetek és a gyógypedagógiai intézetek is. *Az igazságügy miniszter* hatáskörébe soroztattak: a 18 éven aluli bűnöző fiatalkorúak ügyei, az Igazságügyi Orvosi Tanács, a nevelőotthonok, a fiatalkorúak fogházai és a munkásbiztosítási bíraskodás. *A kereskedelemügyi miniszterhez* tartoztak: az ipari munkások ügyei, az iparfelügyelet, az ipari alkalmazottak baleset elleni védekezése, a hatósági ipari munkaközvetítés, a vasárnapi és Szent István napi munkaszünet, az éjjeli munka és a záróra ügyei. Végül *a földművelésügyi miniszterhez* jutottak: az állategészségügyi igazgatás, a húsvizsgálat, az állatbetegségek elleni védekezés, a mezőgazdasági munkásügyek és gazdasági szociálpolitika, hatósági gazdasági munkaközvetítés, az Országos Gazdasági Munkáspénztár s a mezőgazdasági termények hamisításának meggátlása.

A 2567/1932. B. M. elnöki számú rendelkezés szerint a belügyminisztériumnak az egészségvédelemmel szorosabb kapcsó-

latban levő ügyosztályai a következők: a II. ügyosztály (gyámügyi, egészségügyi és társadalompolitikai törvényelőkészítés), a XIV. ügyosztály (gyermekvédelem), a XV. ügyosztály (általános egészségügyek), a XVI. ügyosztály a) betegellátási, b) társadalombiztosítási ügyek).

A belügyminiszter legfőbb szaktanácsadó szerve az *Országos Közegészségügyi Tanács*, melyet az 1876:XIV. t.-c. létesített (169—174. §§.). A tanács véleményező és kezdeményező testület, intézkedési joga azonban nincsen. A miniszterek meghallgatják, de véleményét nem kötelesek elfogadni. Elnöke, másodelnöke, jegyzője, 12 rendes és határozatlan számú rendkívüli tagja van. A Tanács a hozzáutalt kérdésekben valamelyik bizottsági tag előadása alapján dönt.

Az *Igazságügyi Orvosi Tanácsot* az 1890:XI. t.-c. intézkedésére állították fel. Az igazságügyminiszter és a királyi bíróságok véleményező testülete. Felülvizsgálja az orvosi és vegyész szakvéleményeket, véleményezi az orvosok által elkövetett és bírói eljárást igénylő műhibákat, az orvosi díjszámlák megállapítására vonatkozó ügyeket, esetleg közvetlenül teljesíti az orvostörvényszéki vizsgálatot és felülvizsgálja az igazságügyi szervezetben alkalmazottak egészségi állapotát.

Az *Országos Testnevelési Tanács* testnevelési és sporthatóság. Kezdeményező, vagy véleményező szerv az iskolai és iskolán kívüli testnevelési és társadalmi sportügyekben (1921:LIII. t.-c.).

Az *Országos Forrás- és Fürdőbizottság* célja gyógyfürdőkre, éghajlati gyógyintézetekre, gyógyhelyekre, üdülőhelyekre, ásvány- és gyógyforrásokra vonatkozó kérdések szakszerű tárgyalása. Véleményező és indítványozó testület, melyben a minisztériumok és más testületek képviselői is helyet foglalnak (1929:XVI. t.-c.).

Az *Államorvosi Felülvizsgáló Bizottság* megbírálja a testi vagy szellemi fogyatkozás által keletkezett szolgálatképtelenséget igazoló közhatósági bizonyítványokat. A bizottság a belügyminisztérium felügyelete alatt működik.

A *kerületi közegészségügyi felügyelők* a belügyminisztérium különleges szolgálatot tevő tisztviselői, kik a kerületükbe csoportosított törvényhatóságokat időszakonként beutazzák,

hogy azok közegészségügyi viszonyait a helyszínen tanulmányozzák és ellenőrizték. A belügyi kormánynak jelentést tesznek a közegészségügyi intézkedések teljesítéséről és a hiányok kiküszöbölésének módozatairól s a hatósági közegeknek tanácsokkal szolgálnak (75.000/1913, és 119.000/1913. B. M. r.).

Az *Országos Közegészségügyi Intézetet* az 1925:XXXI. t.-c. alapján a Rockefeller alap segítségével építették fel. Az Intézet feladata, hogy a közegészségtudomány gyakorlati alkalmazását előmozdítsa, főképen a fertőző-betegségek elleni védekezést irányítsa, a közegészségügyi hatóságokat támogassa, a közegészségügyi személyzet képzésében, illetőleg továbbképzésében közreműködjék. Az intézet munkaköréhez tartozik még a gyógyszerkülönlegességek vizsgálata, a fertőző betegségekre vonatkozó és egyéb egészségügyi vizsgálatok végzése is.

A *Társadalomegészségügyi Intézet és Múzeum* ugyancsak elsőrendű feladatok teljesítésére hivatott. Az 1927. évben átszervezték, restaurálták és kibővítették (97.304/1927. N. M. M. r.). Célja az ipari foglalkozásból eredő károk megelőzése, a munkásjólét és szociálegészségügy kérdéseinek tudományos és gyakorlati művelése, szaktanfolyamok rendezése, népbetegségekre vonatkozó adatok gyűjtése és nyilvánosságra hozatala s a külföldi irodalom és mozgalmak nyilvántartása. Az egészségügyi ismeretterjesztés: kiállítások rendezése az ország különböző vidékein és ezzel kapcsolatos előadások szervezése ugyancsak az intézet munkakörébe tartozik.

Külső kormányhatósági szervek, melyeknek egészségügyi vonatkozású munkafeladatai vannak: a főispán, az iparfelügyelő, a gyermekmenhelyek. Ebben a vonatkozásban ide sorolandó az államosított rendőrség is. Itt kell kiemelnünk az *Országos Stefánia Szövetség* valóban áldásos munkásságát, amely a 39.088/1917. B. M. rendelet alapján az államtól átruházott hatáskörben működik. Négy feladata van: 1. anya védelem, 2. csecsemő- és kisgyermekvédelem, (3 éves korig) és 3. ilyen irányú propaganda a fiókszövetségek útján, 4. védőnőszemélyzet képzése egyéves tanfolyamon. Az 1931—32. évben 195 fiókszövetség* 233 védőintézet, 553 védőnő és 408 orvos működött s a Szövetség 51 tejkonyhát, 11 anyaothont, 19 bölcsődét, 11 napközi otthont, 13 szülőotthont, 3 csecsemő és gyermekkórházat tartott fenn.

b) Törvényhatósági szervezet.

A *törvényhatósági bizottság* egészségügyi szabályrendeleteket alkot. A *törvényhatósági kisgyűlés* intézkedik az egészségre ártalmas posványok, mocsarak lecsapolása, kiszáritása, növényzet ültetése, csatornák létesítése tárgyában. Gondoskodik továbbá az egészségügyi közállapotok hiányainak megszüntetésére szükséges rendkívüli módokról. Kihirdeti a letelepülő orvosok és szülésznők oklevelét. Elrendeli a kötelező újraoltást és kényszeroltást. Megalkotja a körorvosi köröket és javaslatot tesz a belügyminiszternek a községi orvosok számának megállapítására. Megállapítja a községi orvosok látogatási és műtéti díjait. A körorvosnak fizetéssel járó mellékfoglalkozást engedélyez, megszabja a bábák látogatási díját (1876:XIV. t.-c. 159. §.; és 1929:XXX. t.-c. 35. §.).

A *törvényhatósági egészségügyi bizottság* véleményező, indítványozó, de nem ügydöntő testület (1876:XIV. t.-c. 160. §.). Orvosi állások betöltésénél a főispán által meghallgatandó (1876:XIV. t.-c. 66. §.), veszélyes járvány esetén *járvány bizottsággá* alakul át a törvényhatóság első tisztviselőjének elnöklete alatt és ekkor már intézkedési hatásköre is van. Határozatai csak birtokon kívül felleltbezhetőek a belügyminiszterhez, akivel közvetlenül érintkezik (1876:XIV. t.-c. 163. §.).

A közigazgatási bizottságnak az 1876:VI. t.-c.-ben megállapított hatáskörét az 1929:XXX. t.-c. 58. §-a nagymértékben csökkentette. A bizottság feladata javaslat- és jelentéstétel, továbbá felügyelet és ellenőrzés. A közigazgatási bizottság keretében 5 tagú közegészségügyi albizottság működik s feladata: 1. ha új gyógyszerár felállításáért a község folyamodott és a felállítást a belügyminiszter engedélyezte: határoz abban a kérdésben, hogy a jog melyik pályázó gyógyszerésznek engedessék át; 2. javaslati fórum a kórházi bizottság határozatai ellen (7890/1930. B. M. r.).

A *törvényhatósági testnevelési bizottság* 6 tagját a törvényhatósági bizottság választja, 6 tagját pedig a főispán előterjesztésére az Országos Testnevelési Tanács elnöke nevezi ki. Elnöke a törvényhatóság első tisztviselője, hivatalból tagja a tisztifőorvos, a tanfelügyelő, a testnevelési felügyelő és egy kijelölt iskolaigazgató.

A *törvényhatóság első tisztviselője* (alispán, polgármester) másodfokú hatóság egészségügyi és egészségrendészeti ügyek-

ben (1876:XIV. t.-c. 157. §.). Felügyel a közegészügyi szabályok pontos végrehajtására, részben személyesen, részben jelenléstételek révén.

A *törvényhatósági tisztifőorvos*, ki a másodfokú közegészügyi hatóság s a köz- és kisgyűlés szakközege, Budapest kivételével az egészségügyi bizottság meghallgatása után a főispán élethosszigan nevezi ki (1929:XXX. t.-c. 68. §.). A tisztifőorvos a törvényhatóság közegészügyi irányítója s ha azt a törvényhatóság szabályrendeletileg nem tiltja, akkor magányakorlatot is folytathat. Szolgálatát VIII. fizetési osztályban kezdi s a VI. fizetési osztályba léphet elő (1929:XXX. t.-c. 69. §.). Tagja a törvényhatósági bizottságnak, a törvényhatósági kisgyűlésnek, az egészségügyi bizottságnak és a közigazgatási bizottságnak. Munkakörét részletesen az 1876:XIV. t.-c. 162. §-a szabályozza.

A *főszolgabíró* a járás élén áll. Elsőfokú hatóság közegészügyi (1876:XIV. t.-c. 154. §.) és egészségrendészeti ügyekben (1929:XXX. t.-c. 59. §.). Intézkedései ellen az alispánhoz lehet fellebbezni. Egészességügyi tanácsadója a járási tiszti-orvos, akinek véleményét azonban csak rendszerint, de nem mindig köteles meghallgatni (1896:XIV. t.-c. 155. §.).

A járási tisztiorvost a főispán élethosszigan nevezi ki (1929:XXX. t.-c. 68. §.). Hatáskörét az 1876:XIV. t.-c. 156. §-a szabályozza. A járási tisztiorvos irányítója a járás egészségügyének s tanácsadója a főszolgabírónak. A 6490—1931. M. E. rendelet az 1931:XXVI. t.-c.-ben nyert felhatalmazás alapján egyes főszolgabírói járasok és szolgabírói kirendeltségek megszüntetését rendelte el, sőt még ezen felül azt is kimondotta, hogy a rendelet hatálybalépte után megüresedő járási tisztiorvosi állásokat nem lehet többé kinevezett járási tisztiorvosokkal betölteni, hanem ezentúl ezt a feladatkört megbízás útján tiszteletbeli járasorvosokkal kell ellátni.

A törvényhatósági jogú városok szabályrendelettel állapítják meg az egyes tisztviselők hatáskörét, létszámát és fizetését. Ez utóbbira vonatkozólag azonban azzal a korlátozással, hogy a tisztviselők az állami rendszerű V—XI. fizetési osztályba tartoznak (1927:V. t.-c. 49. §. és 42.200/1927. B. M. r.).

c) Községi szervezet.

A *megyei város* élén a polgármester áll, akinek közegészügyi ügyekben ugyanaz a hatásköre van, mint a főszolga-

bírónak. Orvosi szakközzegei: a tisztiorvos, illetve a tisztiorvosok, akik ellátják a járási és községi orvosok teendőit (1908:XXXVIII. t.-c. 9. §.). A tisztiorvost a képviselőtestület választja, élethossziglan. Tisztviselői fizetését szabályrendelettel állapítják meg, de azzal a korlátozással, hogy a tisztviselők állami rendszerű VI—XI. fizetési osztályba sorozandók.

A község feladata ivóvizről, temetőről (halottkémről, ravatalozásról), gondoskodni. További feladatai a hússzemlének az áruba bocsátott tápszereknek és italoknak vizsgálata és eljárni az életet, testi épséget, egészséget veszélyeztető eseteknél is. Gondoskodik a kórházi ápolásra nem szoruló, vagy abban nem részesülő vagyontalan betegről, a nem közveszélyes, szegény elmebetegről és hülyékről, valamint a kereset- és munkaképtelen szegényekről (1886:XXII. t.-c. 145. §.). Gondoskodik az elsősegélynyújtásról, a betegek gyógyításáról, a szülők segítségéről. Gondoskodik szennyvizek levezetéséről, fedezi a fertőző betegségek elleni védekezés költségének egy részét. A fertőzött község köteles a védekezés területén szükséges szolgáltatásokat természetben ingyen ellátni. Felügyel a dajkaságba adottakra, a gyermekmenhely által kihelyezettkekre.

Községi egészségügyi bizottság (1908:XXXVIII. t.-c. 34—35. §.) működik minden megyei városban és azokban a kis- és nagyközségekben, melyeknek külön orvosuk van. A kisgyűlés elrendelheti a bizottság megalakulását egy vagy több vagy minden körorvosi körben is. E szerint van városi, községi és köri egészségügyi bizottság. Hatásköre: véleményezés és indítványozás. Ahol egészségügyi bizottság nincs, ott teendőit az előjáróság végzi. Járvány esetén a bizottság *helyi járványbizottsággá* alakul át, a polgármester, illetve a főszolgabíró elnöklete alatt és ekkor intézkedő hatásköre is van.

Minden megyei város, minden megyeszékhelyül szolgáló község és azok a községek, melyeknek legalább 5000 lakójuk van, legalább egy *községi orvost* kötelesek alkalmazni, de a kisgyűlés javaslatára a miniszter többnek alkalmazását is elrendelheti (1908:XXXVIII. t.-c. 3—4. §.). Ha több orvos van, a képviselőtestület jelöli ki az ügyvezető orvost, és szabályrendelettel állapítja meg ennek hatáskörét. Az 5000-nél kevesebb lakossal bíró községeket a kisgyűlés, a főszolgabíró és a tiszti főorvos meghallgatása után, orvosi körbe osztja, amely körorvost köteles alkalmazni. A kör székhelyét a közigazgatási bizottság álla-

pítja meg. A körorvos a székhelyén köteles lakni, azonban a belügyminiszter a közigazgatási bizottság meghallgatása után, tekintettel a lakásviszonyokra, kivételesen megengedheti, hogy a körorvos a körön kívül oly községben lakjék, ahol gyógyszer-tár van (1908:XXXVIII. t.-c. 8. §.). A községi orvos képesítése Magyarországon orvosi gyakorlatra jogosító diploma. A magyar állampolgárság és a magyarul tudás igazolása kötelező. Megyei városban a tisztiorvosi teendőket végző községi orvosnak tisztiorvosi képesítéssel kell rendelkeznie.

A községi orvost pályázat útján élethossziglan választják. Ha a községnek külön orvosa van, akkor azt a képviselőtestület választja. A kör orvost a kör székhelyén a főszolgabíró elnöklete alatt tartandó gyűlés választja. A községi orvos magángyakorlatot folytathat, de orvosi állást csak hivatala sérelme nélkül választhat s erre engedélyt a képviselőtestület, illetve a körorvosnak a törvényhatósági közgyűlés adhat (1908:XXXVIII. t.-c. 23. §.). Munkafeladatait az 1908:XXXVIII. t.-c. 9. §-a írja elő.

Minden község köteles szakképzett bábát alkalmazni, még pedig okleveles bábát minden város, nagyközség és 800-nál nagyobb lakossággal bíró község (1908:XXXVIII. t.-c. 27. §.). Ennél kisebb községek legalább tisztifőorvos által képezített bábát kötelesek alkalmazni. Ha azonban okleveles bába is pályáznék, ez előnyben részesítendő. A tisztiorvosi képesítéssel bíró azonban, ha ugyanabban a községben okleveles bába telepszik meg, egy éven belül oklevelet köteles szerezni. Két község, melynek lakossága együttesen 1600-nál kisebb s távolsága legfeljebb 2 km., a kisgyűlés jóváhagyásával közösen tarthat okleveles (bábát. A 2000—5000 lakosig két, a 10.000 lakosig három, ezenfelül minden további 5000 lakos után egy-egy községi bábát kell tartani. Ha a község a bábátartási kötelezettségnek nem tesz eleget, akkor a községi bábát erre az időre a község terhére az alispán rendelheti ki. IA (bába köteles a szegény szülőnőt ingyen, a nem szegényt a képviselőtestület által megállapított díj ellenében, szülési segélyben részesíteni. A bábák működésének ellenőrzése a hatósági orvosok kötelessége, a magánorvosoknak pedig joga (43.000/1929. N. M. r.).

Minden község/g kellő számú *halottkémről* tartozik gondoskodni. A halottkém lehet 1. orvosi gyakorlatra jogosított orvos-tudor, 2. képezített halottkém és 3. kivételesen ha orvos és képezített halottkém nincs, előljárósági tag. A körorvos halottkém

szolgálatra csak abban a községben kötelezhető, amelyben lakik (1876:XIV. t.-c. 110. §., 31025/1876. B. M: r.). Egyébként a községi orvos köteles ellátni a halottkemi szolgálatot, amennyiben külön orvos — halottkém nincs. A képesített halottkém esküt tett, szerződéses községi alkalmazott.

Az egészségőrök az orvosi képzést nem igénylő egészségrendészeti teendők ellátására hivatottak (piacvizsgálat, fertőző betegek felkutatása, fertőző betegség elleni védekezés ellenőrzése). Alkalmazásukról csak Budapesten, országosan azonban nem történt gondoskodás.

Minden község köteles húsvizsgálót alkalmazni (54300/1908. F. M. r.). Húsvizsgálóul alkalmazható 1. állatorvos (megyei és törvényhatósági városokban csak állatorvos alkalmazható, még pedig elsősorban csak hatósági állatorvos), 2. ezek hiányában emberorvos, 3. ha emberorvos sincs, képesített húsvizsgáló.

Állatorvost köteles tartani: 1. minden város, 2. az a város, állattenyésztést nagymértékben folytató község, melyet a földművelésügyi miniszter állatorvos tartására kötelez, 3. törvényhatósági szabályrendelet folytán községi körök, melyek nagyobb terjedelmű állattenyésztést folytatnak. A község-, a kör- és a megyei város állatorvosait pályázat útján élethossziglan választják. A törvényhatósági jogú városok állatorvosait a város főispánja nevezi ki.

Községi fertőtlenítő kötelező alkalmazásáról nincs rendelkezés, pedig célszerű lenne.

d) A székesfőváros egészségügyi igazgatásának szervezete.

1. Hatóságok, tisztviselők.

Budapest székesfőváros törvényhatósági jogú város, melynek élén a főpolgármester áll, aki a törvényhatóságot képviseli, és közvetlenül a kormánynak van alárendelve. A törvényhatóság első tisztviselője a polgármester, aki hatósági jogokat gyakorol mindazokban az ügyekben, amelyeket a törvény, kormányrendelet vagy szabályrendelet hatósági jogkörébe utal.

Ügykörének ellátására ügyosztályokat kell alakítania, melynek élén az alpolgármesterek és ügyosztályvezetők állanak.

A másodfokú egészségügyi hatóság a székesfővárosban a polgármester. A polgármesternek ezt a jogkörét a polgármesteri X., közegészségügyi és köztisztasági ügyosztály tevékenysége

fejezi ki. Ennek az ügyosztálynak hatáskörébe tartoznak: a közegészségi egészségrendészeti ügyek, a fővárosi kórházak, a tüdőbeteg gondozó intézetek, dologi és személyi ügyek, ezen vonatkozásban a járványos betegségek elleni védekezés, gyógyszerügyi ügyek, fertőtlenítő intézet, közegészségügyi és bakteriológiai intézet, a műszerüzem, a kórházi anyagraktár és más közegészségügyi intézetek ügyei, a kórházi gazdasági hivatalok számadásainak vizsgálata, a betegápolási díjak, a temetkezési intézet, a köztemetők és végül a klinikák segítése.

A székesfőváros első egészségügyi szakhivatalnoka a tisztii főorvos, aki az orvosi és közegészségügyekben a polgármester szakelőadója és a közigazgatási orvosi személyzet főnöke (1930: XVIII. t.-c. 50. §.). Munkafeladatait az 1876: XIV. t.-c. 162. §-a taxatív felsorolja. Nagy munkaprogramjának végrehajtásában vezetése alatt a tisztii főorvosi hivatal működik.

IAZ elsőfokú egészségügyi hatóság a ker. előljáróság vezetésével megbízott tanácsnok (1893: XXXIII. t.-c. 20. §.). Az idézett törvény 21. §-a szerint a kerületi előljáróság vezetésével megbízott tanácsnok kihágási bíró azokban az esetekben, melyekben a 20. §. 1—11. pontja alá tartozó ügyekben miniszteri rendelet vagy törvényhatósági szabályrendelet kihágást állapít meg, továbbá az 1879: XL. t.-c. 99, 102, 103, 104, 105, 107, 123, 124 és 125 §-aiban körülírt kihágási ügyekben.

A kerületi előljáróság vezetésével megbízott tanácsnok munkafeladatai a 472/1894. kgy. szabályrendeletben; az 1886: XXII. t.-c. 4. §-ában, továbbá a szabályrendelet 4. §-ában foglalt korlátozással a szabályrendelet 5. §-ának a) pontjában, nemkülönben a 43.810/1899. polgm. sz. Szolgálati Utasítás első §-ának 6—22. pontjában foglaltatnak.

Az elsőfokú egészségügyi hatóság, illetve szakközegének munkafeladatai, melyek az 1876: XIV. t.-c. 154, illetve 156. §§-ban voltak megszabva, az 1893: XXXHI. t.-c. 32. §-a értelmében lényegesen módosultak.

A 43810/1899. polgm. sz. Szolgálati Utasítás 18. §-ának b) pontja szerint az 1. §-nak 6—9, 11—21, 51—82, 150. és 168. pontjaiban foglalt ügyekben, az elsőfokú egészségügyi hatóság szakközegé, a kerületi tisztiorvos jár el.

A szegény betegek gyógykezelésével, a himlőoltások teljesítésével és a székesfővárosi alkalmazottaknak betegség esetén ellenőrző vizsgálatával a kerületi orvosok foglalkoznak (43810/

1899. polgin. sz. Sz. U. 18. §, 43810/1899. polgm. sz. Sz. U. 1. §. 10, 78, 79, 80. pontjaiban, 231—233. §. és 236—240. §., 27312/1897. tan. hat.).

A szegénysorsú szülők ingyenes ellátása a kerületi szülésznek feladata (43.810/1899. polgm. sz. Sz. U. 1. §-a 10. és 81. pont, 241—246. §.).

A kerületi tisztiorvosok rendelkezései szerint a közegészségi ügyekben szükséges megelőző megfigyelő, ellenőrző és végrehajtó szolgálatot az egészségőrök látják el (472/1894. kgy. r. szabályrendelet 32. §., 43810/1899. polgm. sz. Sz. U. 145—154., 157—168. §., 510/1898. kgy. sz. szabályrendelet).

2. Szakintézmények:

1. *székesfővárosi közegészségügyi és bakteriológiai intézet.* Az intézményt a törvényhatóság 1887-ben létesítette, szervezetét jóval később a 170/1927. kgy. szabályrendelet állapította meg. A törvényhatóság áldozatkészségéből 1930. évi november hóban az intézmény IX. ker. Gyáli-út 3/a. szám alatti új és korszerű követelményeknek megfelelő épületbe költözött. A kötelező ellenőrző bakteriológiai vizsgálatok, az ivóvíz és a tej bakterio-hygiénikus vizsgálata mellett az intézet tudományos és gyakorlati szempontokból egyaránt munkálja a székesfőváros közegészségügyének fejlesztését.

2. *székesfővárosi fertőtlenítő intézet.* Az intézet 1892-ben, a nagy koleraveszedelem idejében létesült. Az új intézet 1913 óta V., Váci-út 173. szám alatt működik s a fertőtlenítéssel és a fertőző betegek szállításával kizárólagos joggal foglalkozik (427/1930. kgy. határozat). A 28756/1932. X. polgm. sz. határozat értelmében a vörhenyben és diftériában szenvedő és lakásukon el nem különíthető ibetegek kórházba való beszállítását a pénztári orvosok az intézettől közvetlenül kérhetik. Egyéb endemiás fertőző betegségeknél szenvedők beszállításához az illetékes közegészségügyi hatóság engedélye szükséges.

3. *székesfővárosi vegyszereti és élelmiszervizsgáló intézet.* Az intézmény a testvérvárosok egyesítése után 1874-iben létesült és néhány esztendővel később az 1876-.XIV. t.-c. megalkotása után, mely az élvezeti, élelmi és használati cikkek hamisítását már tilalmazza, működése mindjobban kiszélesedett. Az 1895:XLVI. t.-c. megalkotása, nemkülönben a 38286/1896. F. M. r. kibocsátása az intézet munkaprogramját még tovább fejlesztette. Az

intézet szervezetét a 882/1898. kgy. r. határozat szabta meg s az intézmény 1902-ben a Központi Városháza épületében, Gerlőczy-utcai rész II. emeletén nyert megfelelő elhelyezést.

Az intézet tápszeres, gyógyszerek s egyéb használati cikkek vegyészeti vizsgálatával értékes támasza az egészségügyi igazgatásnak.

4. *székesfővárosi tüdőbeteg gondozó intézetek.* A székesfővárosi tüdőbeteg gondozó intézeteinek ma már széles hálózatát az 1917. évben alapozta meg, midőn a VI., Dévay-utca 15. szám alatti központi intézetét felépítette. Azóta a gondozó intézetek száma állandóan növekedett és működésük a gümőkór leküzdésében épen olyan áldásos volt, mint azt a külföldi példák mutatták. Az intézetek a tüdőbetegek gyógyításával, valamint a betegek és hozzátartozóik szociális gondozásával foglalkoznak.

5. *a székesfőváros iskolaorvosi intézménye.* A székesfővárosi iskolaorvosi intézmény a betegség-megelőzés egyik legerősebb pillére. Az intézmény alapjait a törvényhatóság 1925. március havában rakta le, majd később az 1643/1926. kgy. r. határozatával véglegesítette. A székesfővárosnak ez a mintaszerű intézménye azóta évről-évre fejlődött s eredményei a tanulósegítési betegség-profilaxisában és az egészségügyi népművelésben fém^esen dokumentálódnak.

6. *a székesfővárosi közkórházai.* A közkórházak vezetése a 108621/1917. X. sz. szabályrendelet életbeléptetése óta egységes. A Szent Rókus kórház a központi kórház s a kórházakat általában négy^ csoportba osztották (Szent Rókus, Szent István, Szent János és Szent László kórházak). Ezek mindegyikének élén egy-egy igazgató-főorvos áll. A kórházak pénzügyi és gazdasági adminisztrációja a polgármesteri X. ügyosztály hatáskörébe tartozik. Az összes kórházak szakvezetője a központi igazgató.

Az egészségügyi igazgatást kiterjedt szervezkedés látja el. A jövő útja — a haladás nézőpontjából — a mai nehéz gazdasági viszonyok között nem annyira új szerveknek és tisztségeknek beállítása, hanem csak a meglévő szervezet tevékenységének hatásfokának kimélyítése felé vezethet.